

УДК 784+792.73(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2024-3-10>

Пан ЛУН

аспірант Навчально-наукового інституту мистецтв, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76018

ORCID: 0009-0005-3840-1445

Бібліографічний опис статті: Пан Лун (2024). Типологія українських естрадних вокально-інструментальних ансамблів ХХ століття. *Fine Art and Culture Studies*, 3, 67–73, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-3-10>

ТИПОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕСТРАДНИХ ВОКАЛЬНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ АНСАМБЛІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Мета дослідження – встановити типологію українських естрадних вокально-інструментальних ансамблів ХХ століття та уточнити поняття «вокально-інструментальний естрадний ансамбль».

Методологія дослідження ґрунтується на міждисциплінарному та комплексному підходах. Перший застосований при аналізі понятійно-категоріального апарату дослідження, історії та історіографії проблеми. Це дозволило сформулювати глибший і різносторонній погляд на сутність вокально-інструментальних ансамблів на основі низки мистецтвознавчих і культурологічних джерел; запропонувати авторське уточнення поняття «вокально-інструментальний естрадний ансамбль» як форми аматорського і професійного естрадного музикування, яке характеризується використанням голосів співаків, музичних інструментів (електричних), звукопідсилювальної апаратури і представлено різними видами (джаз, поп і рок) і їх модифікаціями (фольк, панк тощо); експлікувати вказані знання у науковій сфері музичного естрадознавства. Комплексний підхід дозволив проаналізувати соціокультурний і мистецький контексти вказаних процесів, а також різноманітні фактори, що формували розвиток українських естрадних вокально-інструментальних ансамблів впродовж ХХ століття.

Наукова новизна полягає у встановленні типології українських естрадних вокально-інструментальних ансамблів ХХ століття та авторському уточненні поняття «вокально-інструментальний естрадний ансамбль».

Висновки. Впродовж ХХ століття відбулося формування потужної української естради, яка представлена вокально-інструментальними ансамблями, характерними змінами творчих спрямувань та стильових тенденцій. Типологію українських естрадних вокально-інструментальних ансамблів ХХ століття склали гурти, які ґрунтували свою творчість на джазі, різних форм поп- та рок-музики, а також на синтезуванні цих музичних напрямків з фольклорними зразками України. На цій основі у Незалежній Україні кінця ХХ – початку ХХІ століття розвивається шоу-бізнес і популярна естрадна музика нового століття.

Перспективи дослідження вбачаються у поглибленому вивченні західних впливів на українську музичну естраду.

Ключові слова: вокально-інструментальний ансамбль, естрада, типологія, поняття, Україна, ХХ століття.

Pang Long

Postgraduate of Educational-Scientific Institute of Art, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 57 Shevchenko St, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76018

ORCID: 0009-0005-3840-1445

To cite this article: Pang Long (2024). Typology of Ukrainian variety vocal and instrumental ensembles of the twentieth century [Typology of Ukrainian variety vocal and instrumental ensembles of the twentieth century]. *Fine Art and Culture Studies*, 3, 67–73, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-3-10>

TYPOLOGY OF UKRAINIAN VARIETY VOCAL AND INSTRUMENTAL ENSEMBLES OF THE TWENTIETH CENTURY

The purpose of the study is to establish a typology of Ukrainian variety vocal and instrumental ensembles of the twentieth century and to clarify the concept of «vocal and instrumental variety ensemble».

The research methodology is based on an interdisciplinary and comprehensive approaches. The first one is was used in the analysis of the conceptual and categorical apparatus of the research, history and historiography of the problem. This made it possible to form a deeper and more versatile view of the essence of vocal and instrumental ensembles based on a number of art historical and cultural sources; to propose the author's own clarification of the concept of «vocal

and instrumental variety ensemble» as a form of amateur and professional pop music, characterized by the use of singers' voices, musical instruments (electric), sound-amplifying equipment and represented by different types (jazz, pop and rock) and their modifications (folk, punk, etc.); to explicate the specified knowledge in the scientific field of musical variety studies. A comprehensive approach allowed us to analyze the socio-cultural and artistic contexts of these processes, as well as the various factors that shaped the development of Ukrainian variety vocal and instrumental ensembles during the twentieth century.

The scientific novelty consists in the establishment of the typology of Ukrainian variety vocal and instrumental ensembles of the twentieth century and the author's clarification of the concept of «vocal-instrumental variety ensemble».

Conclusions. The twentieth century saw the formation of a powerful Ukrainian variety art represented by vocal-instrumental ensembles, characterized by changes in creative directions and stylistic trends. The typology of Ukrainian variety vocal-instrumental ensembles of the twentieth century was formed by groups that based their creativity on jazz, various forms of pop and rock music, as well as on the synthesis of these musical trends with folklore samples of Ukraine. On this basis, show business and popular pop music of the new century developed in independent Ukraine at the end of the twentieth – the beginning of the twenty-first century.

The prospects of the research are seen in an in-depth study of Western influences on Ukrainian variety music.

Key words: vocal and instrumental ensemble, variety art, typology, concepts, Ukraine, twentieth century.

Актуальність проблеми. Естрадознавство, як новий напрям наукових досліджень, потребує розробки термінології та поглиблення методологічних засад. В цьому контексті зростає увага до української вокально-інструментальної естради, котра з погляду сучасних процесів євроінтеграції, «...може стати тією платформою, де можливе співіснування окремих націй в єдиному просторі. Звернення до естрадних ансамблів інших країн, поєднання в одному ансамблі різних етносів – все це створює підстави для комунікації, яка і є головним завданням естрадного мистецтва. Слід наголосити, що в такому контексті естрадне вокальне виконавство є транснаціональним явищем не тільки музичної культури, а й людської культури в цілому. Естрадне виконавство сьогодні існує як таке, що користується найбільшим попитом. Це обумовлено з його доступністю для сприйняття, видовищною формою подання, ілюзорною близькістю до соціально важливих типажів» (Ланіна, 2017, с. 68). Однією із форм вокально-інструментальної естради є вокально-інструментальний ансамбль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «вокально-інструментальний ансамбль» в естрадознавстві має різні конотації. В. Кузик трактує його як форму естрадного музикування, яка була поширена в 1960–1970-х, спершу в самодіяльності, а згодом і на професійній сцені. «Поштовхом для створення ВІА стало захоплення молоддю вокальними композиціями англійського ансамблю “Beatles”, учасники якого музикували у стилі біг-біту, грали на електрогітарах з ударною установкою і, завдяки талановито створеному репертуару, здобули світову популярність, спричинивши появу нової хвилі у попо-музиці» (Кузик, 2006, с. 359).

Т. Ланіна, розглядаючи цей феномен, трактує його як «естрадно-вокальний ансамбль», «естрадний вокальний ансамбль» (Ланіна, 2015; Ланіна, 2017), хоч у текстах мова йде не тільки про чисто вокальні ансамблі, а й про вокально-інструментальні. С. Чернікова вважає, що естрадний вокальний ансамбль існує як унікальний художній організм, «...який представляє особливу сферу функціонування музичного мистецтва естради і відрізняється якістю спільності, узгодженості, гармонії цілого і часткового, складання часток цього цілого і виникнення на його рівні нової якості, котра характеризується використанням голосів співаків, електроінструментів і звукопідсилювальної апаратури» (Чернікова, 2008, с. 12). Тобто, естрадний вокальний ансамбль постає в її трактуванні як певна система, що функціонує в межах стилю, складу ансамблю, його іміджу та виконавської манери і передбачає інструментальну складову.

Багатополарність вокальної естради як синтетичного явища в художній культурі України досліджує Т. Самая. Здійснюючи ретроспективу цього мистецького явища, дослідниця встановлює його періодизацію та тенденції розвитку (Самая, 2019, с. 41–94). Вона підкреслює, що абревіатура ВІА «... була офіційно введена державою для визначення молодіжних музичних ансамблів, поп-, фолк- і рок-гуртів періоду 1966–86 рр. та застосовувалася як термін для мас-медіа того часу» (Самая, 2019, с. 66).

Такі дещо відмінні вище вказаними авторами трактування поняття «вокально-інструментальний ансамбль» зумовили увагу до цієї проблеми.

Мета дослідження – встановити типологію українських естрадних вокально-інструмен-

тальних ансамблів ХХ століття та уточнити поняття «вокально-інструментальний естрадний ансамбль».

Виклад основного матеріалу дослідження.

Якщо трактувати вокально-інструментальну естраду в широкому контексті, то сюди відносять як аматорську, так і професійну творчість, та різні її види – джаз, поп і рок. Якщо виходити із такого трактування, то до категорії вокально-інструментальних ансамблів можемо віднести всі йогі типи – джазові, популярні і рокові з різними модифікаціями (фольк, панк тощо).

Першим з цих типів був *джазовий*, оскільки джаз був тим ґрунтом, на якому розвивається вокально-інструментальна естрада в Україні. Він у 1920–1950-х роках проникає в тодішній Радянський Союз і Радянську Україну, як її складову. Незважаючи на критику і партійні заборони, створюються: джаз-бенд Б. Ренського (Київ), джаз-ансамбль Ю. Мейтуса (Харків, при театрі «Березіль»). В Західній Україні, яка у 1930-х роках була під владою Польщі, Григорій (Єжи, Генрик) Варс організовує львівський оркестр «Теа-джаз», який був подібним до популярних аналогічних колективів Європи та орієнтований на естрадно-видовищні жанри, елементи театралізації (на що вказує його типологічна назва) (Колубаєв, 2014, с. 86). Також діють капела Ябця та джаз-оркестр під орудою Івана Костюка. О. Колубаєв підкреслює, що «популярна та розважальна музика культивувалась у таких осередках як кабаре, казино, ревію, театри малих форм» (Колубаєв, 2014, с. 89). «Зміни у жанровій системі естрадної пісні 1920–1940-х років великою мірою зумовило функціонування дансингів, де виконувались танцювальні солоспіву у супроводі гастролуючих джазових інструментальних груп у жанрах шиммі, вальс-бостона, фокстрота, чарльстона, танго. Серед запрошених виконавців найвищого рангу були «Польський джаз-бенд» у складі Зігмунда Красінського, Шимона Каташка і Альфреда Мелодиста, джаз-бенд Зігмунта Хаймана і Юліана Фронта (одна з найкращих груп Парижа). Місцеві традиції пов'язані з поєднанням сольного вокального виконавства та квартетного аранжування («ревелерсів») а *carpella* чи у супроводі гітари, фортепіано, інструментальних груп та джаз-бендів (їх основу склали фортепіано, гітара, кларнет, акордеон, ударні) (Колубаєв, 2014, с. 90–91). Х. Охїтва

доводить, що естрадні гурти Галичини міжвоєнного періоду виступали засобом творення української національної ідентичності (Охїтва, 2024).

В. Кузик підсумовує: «Джазове музикування розширило темброву палітру естрадної музики – до традиційних інструментів додалися типові для джазового музикування саксофони, тромбони, різні ударні установки. У 1950-х було зроблено спробу синтезувати лексику й оркестровку національної і джазової естрадної музики, створено естрадний оркестр «Дніпро» (1956), що популяризував пісенну творчість П. Майбороди, А. Кос-Анатольського, І. Шамо, Є. Козака та ін.» (Кузик, 2008, с. 41).

У 1960-ті роки по всьому світу, в т. ч. в Україні, поширюється рок-музика. Спочатку це новий музичний стиль біг-біт, зокрема англійського ансамблю «Beatles». Група «Queen» теж належить до пантеону безсмертних рок-груп. Т. Ланіна наголошує, що музичний стиль біг-біт «відрізняється своєю мелодикою, музичною фактурою, ритмікою, гармонією, специфічною манерою виконання та посилюються функції ритмічної групи» (Ланіна, 2015).

Під впливом західних груп створюються вокально-інструментальні ансамблі (ВІА), інструментарій яких «... базувався на електроінструментах (насамперед електрогітарах, йоніці, згодом електросинтезаторі)» (Кузик, 2008, с. 41). З ними активно співпрацювали композитори Мирослав Скорик, Ігор Поклад, Левко Дутковський, Володимир Івасюк, Тарас Петриненко та інші.

ВІА «Смерічка», «Кобза», «Червона рута», «Краяни», «Арніка», «Світязь», «Водограй», «Крила», «Еней» та інші впродовж тривалого часу були флагманами української вокально-інструментальної естради, творили її національне обличчя. Т. Самая наголошує: «Наприкінці 60-х – початку 70-х рр. сформувався “неофольклорний” стиль у творчості ВІА, що свідомо спеціалізувалися на інтерпретаціях народної пісенності зі своєю манерою колективу, яка відображала самотність народних традицій відповідного регіону» (Самая, 2019, с. 67).

Таким був ВІА «Смерічка», заснований у Вишніці Чернівецької області у 1966 році композитором Левком Дутковським, якого по праву називають одним із основоположників

української естрадної пісні. М. Маслій пише: «Саме він підхопив європейську хвилю біг-біту <...> і перший почав поєднувати тогочасні ритми, гармонію поп- та рок-музики з народним гуцульським, буковинським, загальноукраїнським мелосом і фольклором, виробляючи таким чином свій власний стиль, створивши високопрофесійний колектив, на який рівнялися, в якого вчилися» (Маслій, 2016, Кн. 1, с. 210). Т. Ланіна підкреслює, що для концертних виступів колективу залучалося світлове оформлення, нові, спеціально для цього пошиті костюми модельєра Алли Дутковської, продуманим був режисерський план концерту тощо (Ланіна, 2015). Саме в цьому колективі дорогу на велику сцену зробили згодом популярні співаки Василь Зінкевич та Назарій Яремчук. Першу апробацію пісень Володимира Івасюка також було здійснено тут. Попурі з пісень В. Івасюка та Л. Дутковського «Два перстені», «Червона Рута», «У Карпатах ходить осінь» зафільмоване в естонському телефільмі «Виступає ансамбль Смерічка» (1975) і передає атмосферу того часу.

«Еней» – український біг-біт-гурт з Києва кінця 1960-х – першої половини 1970-х років, що виконував власні твори та займався обробками народних пісень, експериментував у різних музичних жанрах. Одним із засновників колективу у 1968 році був згодом відомий співак і композитор Тарас Петриненко, який згадує: «Щастя в тому, що ми виконували власні обробки. Це було розумно. Не переспівували інших, а творили самі. Шалений вплив, правда, мала на нас бітломанія» (Маслій, 2016, Кн. 2, с. 162). Тобто, на творення власних оригінальних композицій впливали західні естрадні течії. І причина в тому, що вони були ровесниками Стінга, Елтона Джона, Пітера Д'Ебрієла. Т. Петриненко констатує: «Ми – діти одного покоління. Інша справа, що вони народилися в нормальній і цивілізованій країні. Я ж мушу встояти на ногах в той час, коли своїх не хочуть бачити на орбіті» (Маслій, 2016, Кн. 2, с. 166). Тобто, композитор підкреслює, що в умовах тодішнього Радянського Союзу і тривалий час в Незалежній Україні українцям відводили вторинну роль, бо попереду завжди мали бути росіяни. Зі складу цього колективу вийшли такі відомі митці, як Тарас Петриненко, Кирило Стеценко, Геннадій Татарченко та ін.

ВІА «Кобза» народився у студентському середовищі Київської консерваторії у 1971 році. Його очолив майбутній композитор Олександр Зуєв. Від 1977-го року його керівником був Євген Коваленко. Основна мета ансамблю – пропаганда народної музики в естрадному обрамленні. Керівник як композитор прагнув нетривіально виявити риси національного пісенного стилю, збагнути окремі елементи національної музичної мови. Поряд з музичними інструментами, які характерні для ВІА, тут використовувалися призабуті українські народні інструменти – бандура, кобза (електрифіковані), козобас, дримба, бубон, ліра та сопілка, що надавало звучанню специфічних тембрових барв. Колектив представляв Україну на багатьох конкурсах і фестивалях в Україні та за кордоном, знявся в десяти музичних фільмах, першими в Україні записав платівку-«гігант» і стереодиск. Не можна не погодитись з думкою Т. Ланіної, що «їхній репертуар і манера співу тісно пов'язана із глибинними пластами українського фольклору. Велику популярність принесли “Кобзі” пісні “Три трембіти” М. Скорика, “А ми удвох” О. Зуєва та ряд ін., що часто звучали в ефірі» (Ланіна, 2015). Зрештою, колектив утвердив стиль «фольк-рок».

ВІА «Червона рута» був створений 1971 року у Чернівецькій філармонії як супроводжуючий колектив для Софії Ротару (художній керівник – Анатолій Євдокименко). Основу репертуару склали популярні пісні ВІА «Смерічка» Л. Дутковського. Для обробки української народної пісні «Ой Марічко, чичері» у їхньому виконанні характерне поєднання кількох стилів – R&B, folk-rock, soul.

ВІА «Ватра» був заснований у Львівській філармонії у 1971 році. Найбільш плідно група працювала під керівництвом Ігоря Білозіра від 1979 року. Він був найяскравішим послідовником В. Івасюка, а його пісні «Світлиця», «Не сип, мила, скла», «Весільний марш», «Перший сніг» та інші здобули всенародне визнання і стали народними. Провідною солісткою колективу була Оксана Білозір (нині – народна артистка України). Після трагічної смерті І. Білозіра Оксана констатувала: «Те, що робив Ігор, було чимось новим, це був одночасно і розквіт української пісні. Ігор справді був національним героєм. Своїм талантом, наполегливістю, ставлення до життя. Українська куль-

тура, мова, пісня домінували в нього над усім рештою» (Маслій, 2016, Кн. 1, с. 58). Музичний фільм Львівського телебачення «"Ватра" кличе на свято», знятий у Шевченківському гаю у 1982 році, зберігає пошуки композитора і виконавців національного стилю.

ВІА «Світязь» під керуванням Валерія Громцева був створений у Волинській філармонії 1974 року. У 1975 році до колективу приєднався Василь Зінкевич після роботи у ВІА «Смерічка». Це був один із найпопулярніших ВІА в Україні наприкінці 1970-х років, який використовував при виконанні елементи вистави, забуті старовинні народні інструменти.

ВІА «Краяни» заснований у Полтавській філармонії у 1974 році, аматорський ВІА «Арніка» – у Львові (1971 рік), де працював композитор, співак і гітарист Віктор Морозов, співачка Віка Врадій. Основу ВІА «Водограй», який був утворений в Дніпропетровській філармонії у 1974 році, склали досвідчені джазові музиканти з біг-бенду Володимира Марховського.

ВІА «Беркут» – молодіжний колектив Івано-Франківської філармонії, створений у 1972 році піаністом і композитором Остапом Савком, випускником Львівської консерваторії. Основу репертуару гурту складали гуцульська народна музика, старовинні фольклорні наспіви Прикарпаття. Всі учасники володіли гуцульськими народними музичними інструментами, знали і любили народні обряди гуцулів.

Отож, як вірно підкреслювала С. Чернікова, особливістю музичної мови багатьох ВІА «... стало поєднання біту з фольклорними традиціями. Формування і розробка модних ритмічних моделей, зв'язок з особливостями народного метроритму, переритмізація фольклорних і класичних мелодій – все це є типовим для творчості ВІА. Ритм не тільки організує, а й багато в чому підкорює інші елементи музичної мови. Ведуче значення ритму можна помітити по інструментарію ВІА, де обов'язково є ударні інструменти, які мають сольні партії. Народні мелодії з їх величезним семантичним потенціалом виконують у новій сфері музики ряд естетичних, комунікативних, соціальних функцій. Фольклор є тією основою на якій відбувається пошук нових можливостей для зростання, шляхом асиміляції нових явищ» (Чернікова, 2008, с. 15).

Саме у практиці ВІА започатковується рок-музика, жанри котрої домінують на естраді від кінця 1980-х років у виконанні численних рок-гуртів. У попередні два десятиліття «рок-музика знаходилася в опалі, натомість широко культивувалася традиційна естрадна пісня» (Самая, 2019, с. 69). Активізація рок-гуртів «... значною мірою була простимульована концепцією фестивалю «Червона рута», котрий скеровував увагу естрадних співаків на україномовну творчість» (Кузик, 2008, с. 41).

Перший фестиваль «Червона рута» (1989 р.) спричинив вибух ще одного стильового напрямку вокально-інструментальної естради – панк-року. Його яскравими виразниками стали рок-групи «Брати Гадюкіни» (Львів), «Кому вниз» (Київ), «Бункер-ЙО» (Івано-Франківськ). І. Лепша писав, що панк-стильовий виклик, що прозвучав свого часу у світі, був плювком в обличчя сонного та бездушного суспільства (Лепша, 2010, с. 295). Того суспільства Радянського Союзу, який розсипався. Учасників гуртів хвилювали екологічні проблеми, пов'язані з ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС, проблеми повноцінного життя на Землі, етичні та національні питання, і основне – дух свободи. Гурти використовували часом брутальні тексти, однак це було виразом протесту щодо тодішнього суспільства, яке потребувало кардинальних змін, які сталися з розпадом СРСР.

На переломі ХХ – початку ХХІ століття відбуваються кардинальні зміни в українській естраді. Вона переходить на рейки шоу-бізнесу, урізноманітнюються її стильові виміри, які дослідженні Яною Подунай. Науковиця до трьох базових напрямів (джаз, рок, поп-музика), типологію котрих ми узагальнюємо, додає «...четвертий з узагальненою дефініцією "інша музика", що охоплює низку нових відгалужень (хіп-хоп, електронна танцювальна музика, world music та ін.) (Подунай, 2024, с. 4). Оскільки цей напрям розвивається вже у ХХІ столітті і виходить за рамки окреслених нами часових рамок (ХХ століття), то його аналіз буде здійснюватися в подальшому.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отож, впродовж ХХ століття відбулося формування потужної української естради, котра представлена вокально-інструментальними ансамблями, характерними змінами творчих спрямувань та стильових тен-

денцій. Запропоновано авторське уточнення поняття «вокально-інструментальний естрадний ансамбль» як форма аматорського, так і професійного естрадного музикування, яке характеризується використанням голосів співаків, музичних інструментів (електричних), звукопідсилювальної апаратури і представлене різними видами (джаз, поп і рок) і їх модифікаціями (фольк, етно-поп, поп-рок, джаз-рок, хард-рок, хеві-метал, панк, неорокабілі, хіп-

хоп, репкор тощо). Отож, типологію українських естрадних вокально-інструментальних ансамблів ХХ століття склали гурти, які ґрунтували свою творчість на джазі, різних форм поп- та рок-музики, а також на синтезуванні цих музичних напрямків з фольклорними зразками України. На цій основі у Незалежній Україні кінця ХХ – початку ХХІ століття розвивається шоу-бізнес і популярна естрадна музика нового століття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Колубаєв О. Л. Галицька популярна пісня в процесі еволюції регіональної традиції естрадно-музичного мистецтва: дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 – Музичне мистецтво / Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2014. 258 с.
2. Кузик В. ВІА. *Українська музична енциклопедія*. Київ: НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2006. Т. 1. С. 359.
3. Кузик В. Естрадна музика. *Українська музична енциклопедія*. Київ: НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2008. Т. 2. С. 41–42.
4. Ланіна Т. О. Історичне формування жанру естрадно-вокальний ансамбль на прикладі колективів України. *Сучасна наука в мережі Інтернет* (16–18. 02. 2015). URL: <https://int-konf.org/ru/2015/suchasna-nauka-v-merezhi-internet-16-18-02-2015/999-lanina-t-o-istorichne-formuvannya-zhanru-estradno-vokalnij-ansambl-na-prikladi-kolektiviv-ukrajini> (14.06.2024)
5. Ланіна Т. О. Феномен естрадного вокального ансамблю в сучасному культуропросторі. *Мистецтвознавчі записки*. Вип. 31. Київ: Міленіум, 2017. С. 64–69.
6. Лепша І. 100 облич української естради. Чернівці: Молодий буковинець, 2010. 408 с.
7. Маслій М. М. Золотий вік української естради (1960–1980-ті роки). Книга 1. Чернівці: Букрек, 2016. 400 с.
8. Маслій М. М. Золотий вік української естради (1960–1980-ті роки). Книга 2. Чернівці: Букрек, 2016. 416 с.
9. Охитва Х. М. Українська естрадна пісня Галичини 1930–1980-х років як засіб творення національної ідентичності: дис. ... д-ра філософії: 025 – Музичне мистецтво / НАКККіМ. Київ. 2024. 237 с.
10. Подунай Я. А. Стилєві виміри української пісенної естради кінця ХХ – початку ХХІ століття: дис. ... д-ра філософії: 025 – Музичне мистецтво / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва. Київ. 2024. 216 с.
11. Самая Т. Вокальне мистецтво естради: український контекст: монографія. Київ: Четверта хвиля, 2019. 152 с.
12. Чернікова С. В. Генеза естрадного вокально-ансамблевого виконавства та шляхи його професіоналізації: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Харк. держ. ун-т мистец. ім. І. П. Котляревського. Харків, 2008. 18 с.

REFERENCES:

1. Kolubaiev, O. L. (2014) *Halytska populiarna pisnia v protsesi evolutsii rehionalnoi tradytsii estradno-muzychnoho mystetstva* [Galician popular song in the process of evolution of the regional tradition of pop music]: dys. ... kandydata mystetstvoznnavstva: 17.00.03 – Muzychne mystetstvo / Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. Ivano-Frankivsk [In Ukrainian].
2. Kuzyk, V. (2006). VIA [VIA]. *Ukrainska muzychna entsyklopediia*. Kyiv: NAN Ukrainy, IMFE im. M. T. Rylskoho. T. 1, 359 [In Ukrainian].
3. Kuzyk, V. (2008). Estradna muzyka [Variety music]. *Ukrainska muzychna entsyklopediia*. Kyiv: NAN Ukrainy, IMFE im. M. T. Rylskoho. T. 2, 41–42 [In Ukrainian].
4. Lanina, T. O. (2015). Istorychne formuvannia zhanru estradno-vokalnyi ansambl na prykladi kolektyviv Ukrainy [The Historical Formation of the Variety Vocal Ensemble Genre on the Example of Ukrainian Groups]. *Suchasna nauka v merezhi Internet* (16–18.02.2015). Retrieved from <https://int-konf.org/ru/2015/suchasna-nauka-v-merezhi-internet-16-18-02-2015/999-lanina-t-o-istorichne-formuvannya-zhanru-estradno-vokalnij-ansambl-na-prikladi-kolektiviv-ukrajini> [In Ukrainian].
5. Lanina, T. O. (2017). Fenomen estradnoho vokalnoho ansamblu v suchasnomu kulturoprostori [The phenomenon of the variety vocal ensemble in the contemporary cultural space]. *Mystetstvoznnavchi zapysky*, 31. Kyiv: Milenium, 64–69 [In Ukrainian].

6. Lepsha, I. (2010). 100 oblych ukrainskoi estrady [100 faces of Ukrainian variety music]. Chernivtsi: Molodyi bukovynets [In Ukrainian].
7. Maslii, M. M. (2016). Zoloty vik ukrainskoi estrady (1960–1980-ti roky) [The Golden Age of Ukrainian Variety (1960s–1980s)], 1. Chernivtsi: Bukrek [In Ukrainian].
8. Maslii, M. M. (2016). Zoloty vik ukrainskoi estrady (1960–1980-ti roky)) [The Golden Age of Ukrainian Variety (1960s–1980s)], 2. Chernivtsi: Bukrek [In Ukrainian].
9. Okhitva, Kh. M. (2024). Ukrainska estradna pisnia Halychyny 1930–1980-kh rokiv yak zasib tvorennia natsionalnoi identychnosti [Ukrainian pop song in Galicia in the 1930s–1980s as a means of national identity creating.]: dys. ... d-ra filosofii: 025 – Muzychne mystetstvo / NAKKKiM. Kyiv [In Ukrainian].
10. Podunai, Ya. A. (2024). Stylovi vymiry ukrainskoi pisennoi estrady kintsia XX – pochatku XXI stolittia [Style dimensions of the Ukrainian song variety of the late 20th – early 21st centuries]: dys. ... d-ra filosofii: 025 – Muzychne mystetstvo / Natsionalna akademiia kerivnykh kadrov kultury i mystetstva. Kyiv [In Ukrainian].
11. Samaia, T. (2019). Vokalne mystetstvo estrady: ukrainskyi kontekst [Variety vocal art: the Ukrainian context]: monohrafiia. Kyiv: Chetverta khvyliia [In Ukrainian].
12. Chiernikova, S. V. (2008). Heneza estradnoho vokalno-ansamblevoho vykonavstva ta shliakhy yoho profesionalizatsii [Genesis of Variety vocal ensemble performance and ways of its professionalization]: avtoref. dys. ... kand. mystetstvoznavstva: 17.00.03 / Khark. derzh. un-t mystets. im. I. P. Kotliarevskoho. Kharkiv [In Ukrainian].